

# הליכות עולם לוי

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

(חבוקג' ו')

פרשת וארא

זמן ר"ת	צאת השבת	חלוקת נרות	לוח אור החיים
18:13	17:39	16:47*	י-ם
18:08	17:36	16:44	ת"א
18:08	17:36	16:44	חיפה
18:12	17:39	16:47	ב"ש

\* לנותרים 40 דק': 16:27

## וארא אל האבות

ברש"י בראשית כ"ו י"ב), ומצות המעשרות היא זו שמראה מאוד על מצות הביטחון בה'.  
ואחריו בא יעקב אבינו ע"ה שתפס בעיקר את עסק התורה, וכמו שנאמר עליו (בראשית כ"ה כ"ז) ויעקב איש תם יושב אהלים, ופירשו רבותינו שלמד תורה באהלי שם ועבר, ובבורחו מעשו התחבא ארבע עשרה שנה בבית עבר ועסק בתורה. וכמו שהאמונה מביאה לידי ביטחון, כך הביטחון מביא לידי עסק התורה הקדושה, וכמו שאמרו חז"ל (תנחומא בשלה כ') שלא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן, שבלעדי הביטחון לא יהיה לאדם זמן לעסוק בתורה, שכל הזמן ידאג על פרנסתו, אולם משיש לו ביטחון יכול הוא לעסוק בתורה בנחת ושלווה, וכך עשה יעקב אבינו ע"ה.  
ושלושת הדברים הללו רמוזים במילה אבות, אמונה ביטחון ותורה, ואלו הדברים שהביאו לנו, ולכן גם נקראו אבות לא רק מפני הראשי תיבות, אלא שג' דברים אלו הם ג' אבות העולם שעליהם העולם היהודי חי וקיים, ובלעדיהם אין קיום לתורה ח"ו, וזה מה שרש"י משמיענו וארא אל אברהם וכו' אל האבות, שהיו אבות בגילוי האמונה והתורה.

ואולם התורה שלמד יעקב אבינו לא היתה כתובה כמו שהיא כתובה אצלנו עתה, שהרי ישראל עוד לא היו במצרים ולא יצאו למדבר, וכל ספר שמות ובמדבר, נכתב שם, וכן משה רבנו עוד לא היה ועוד לא הוכיח את ישראל בספר דברים, אלא יעקב למד את מצוות ה' על בורים ופרטיהם, וזו היתה התורה שהיתה לפניו. אבל קבלת התורה שניתנה בסיני, היא היתה משהו אחר לגמרי, ששם כבר היתה סדורה כמו שהיא כתובה לפנינו, כל ספר בראשית עם האבות הקדושים וכל מה שעבר עליהם במצרים ובגאולה, ועל התורה הזו נאמר הסתכל הקב"ה בתורה וברא את העולם, וכל מה שהיה ויהיה כתוב בתורה, ועליה נאמר שכל התורה כולה שמתיו של הקב"ה, ובה הקב"ה מעמיד את העולם, שנאמר אם לא ברייתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת, ובתורה כלולים כל המידות הטובות וכל המעשים הטובים, והם הם המצוות אשר ציוה אותנו הבורא יתברך, אלא שעם ירידתם לגלות כמעט נשכח הכל, ומשה רבנו החזיר להם זאת במתן תורה, את האמונה והביטחון והתורה, שקיבלו אותה במעמד כולם.

וזה מה שאומר הקב"ה למשה רבנו התגליתי לאבות בשם אל שדי אך שמי ה' שהיא התורה שכולה שמותיו של ה' ובה הוא מחיה ומקיים את כל העולמות, לא נודעתי להם, שלא נתתי להם את התורה סדורה כנתינתה בסיני, ואת זה אני רוצה ליתך לך משה רבנו ולעם ישראל, וכמו שממשיך ואומר ד' לשונות של גאולה, ושהוא רוצה להביא אותם אל ארץ ישראל, שהרי ידוע שעיקר ארץ ישראל היא בשביל עסק התורה וכמו שאמרו רז"ל (בראשית רבה פרשה טז פסקה ד): שלמד שאין תורה כתורת ארץ ישראל ולא חכמה כחכמת ארץ ישראל. עכ"ל.

אחים יקרים, למדנו ביאור בענין שמותיו של הקב"ה, וגלינו שבתורה הקדושה מסר לנו את כל שמותיו, שבהם ברא ומחיה את העולם בכל יום תמיד, ובה כל מידות טובות נאות וחמודות, בואו ונרבה בעסק התורה, אותה הנחיל לנו משה למורשה, וננחל לנו ולבנינו ברכה וטובה.

פרשתנו פותחת בפסוק וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם, ורש"י מפרש במקום: וארא - אל האבות. והמפרשים הקשו מה בא רש"י להשמיענו, וכי איננו יודעים שאברהם יצחק ויעקב הם האבות הקדושים, האם כאן מתגלה הדבר הזה, ועוד שאם זה רצונו של רש"י להשמיענו שאלו הם נקראים אבות ולא יותר, היה לו לומר זאת על המילים אל אברהם אל יצחק ואל יעקב, ולא על המילה וארא (וראה במזרחי שגם כן העיר מזה), ומשמע שיש כאן התיחסות אל פעולת הראיה שמזכירה התורה, ובכדי להבין את הדברים בס"ד צריך להבין מהי הראיה.

הנה הראיה המוזכרת כאן אינה ראייה של הקב"ה את האבות אלא וארא אל האבות, דהיינו התגלות ה' יתברך אליהם, ועל כך הוא אומר שהתגלה אליהם בשם אל שדי, ולא בשם הויה ברוך הוא, והנה גם על כך הקשו המפרשים (עיין ברש"י פס' ט' ובאבן עזרא פס' ג') שהרי ראינו שהקב"ה נגלה לאבות גם בשם הויה"ה ברוך הוא, ומחמת כן רש"י מפרש ששם אל שדי נאמר על ההבטחות שהבטיח הקב"ה לאבות, ואילו שם הויה הוא המקיים את ההבטחות, ועל כך אומר ה' שלא התגלה להם עדיין בשם זה, שעוד לא קיים הבטחותיו.

ונראה לי בס"ד לבאר, ותחילה נקדים ביאור שם אל שדי, הנה כידוע על שם זה אמרו רבותינו (חגיגה י"ב). אני אל שדי אני הוא שאמרתי לעולם ד', והיינו שבשם זה עצר את הבריאה מלהמשיך ולגדול עוד ועוד, ובמילים אחרות שם זה מקיים את העולם הגשמי, שכן אחרת מפני הרוחניות שבו היה מתפשט ומתפשט עד בלי די. אולם במה ברא הקב"ה את עולמו, בשם הויה ברוך הוא, ששם זה מעיד על כך, היה הווה ויהיה, דהיינו שבו היווה את כל הנמצאים בעולם. והנה לאבות הוא נגלה בשם אל שדי, דהיינו בקיום העולם אך לא במה שמהוה את העולם, ואילו למשה רבנו רוצה הקב"ה לגלות את סוד ההויה ואת כל היקום כולו, ובבאר יותר.

הקב"ה ברא את עולמו וגילגל את בראויו עד שבאו האבות ופעלו לתיקון העולם וכל אחד מהאבות חידש דבר בעולם ובו הכין וכבש את הדרך בפני בנו אחריו שיגלה דבר נוסף, וכך יביא לתיקון העולם. והנה כידוע אברהם אבינו אבינו ע"ה הביא את האמונה לעולם, הלך ממקום למקום ופירסם את האמונה, וכמו שכותב הרמב"ם (הלכות עבודת כוכבים פ"א ה"ג): כיון שהכיר אברהם וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים וכו' והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם אלוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא שנאמר ויקרא שם בשם ה' אל עולם וכו' עד שנתקבצו אליו אלפים ורבות והם אנשי בית אברהם ושתל בלבם העיקר הגדול הזה. עכ"ל.

ואמנם יצחק אבינו ע"ה שבא אחריו, אע"פ שכותב הרמב"ם (שם) שלימד אמונה נראה שכבר עלה דרגה, שאת האמונה הפשוטה לא היה צריך ללמד, שכבר כולם היו מאמינים מאברהם אבינו ע"ה, אלא שהוצרך ללמד אמונה למעשה, והיינו ביטחון, שכידוע פרי האמונה ביטחון, שהנה אצל אברהם אע"פ שראינו שנתן מעשרות למלכי צדק מלך שלם שהוא שם בן נח שהיה כהן לאל עליון (כמבואר בראשית י"ד כ'), אמנם אצל יצחק אנו רואים זאת הרבה יותר שבכל שנה ושנה היה נותן מעשרות בכמות עצומה (כמבואר

מחנות לוח ניסן  
מסכים וימונים  
למתינות ושיחות  
077-2233565

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

להצלחת חן אמיניאן בת רחל, ולרפואה שלימה למזכה הרבים ר' יצחק ענבי בן נעמי נעימה הי"ו

# הליכות וזהלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג).

## הליכות ליום שבת (תפלת מוסף)

מחלוקת, שבשער הכונות (שם) גורס תכנת, וכן הוא בסודר חמדת ישראל למהרש"ו (ח"ב עמ' ק' בנרמ"ח), הנאמן לשער הכונות. [ואולם במהדורא הישנה (מונקאטש) הגירסא בסודר תקנת, אולם המעיין בהערות של מהרש"ו שנקראו "חמדת ישראל" יראה שגורס תכנת]. ואילו בפרי עץ חיים (שבת פ"ב) גורס תקנת, וכן הוא בחמדת ימים (שבת פרק י"ג). ואמנם בביאור המילים אין כל כך הבדל והמשמעות היא כמעט אחת, ובביאור לשון תכנת כתב השבלי הלקט (פ"ב) מלשון סידור, והיינו שסידר ונתן לנו את השבת. ולשון תיקנת פירושו שתיקן ונתן לנו את השבת, וכן בחמדת ימים פירש לשון תקנת מלשון סידור שסידר לנו את השבת. [ובפועל כיום דומני שכל האומרים נוסח זה אומרים אותו בכף תכנת]. וכמו כן יש נוהגים לומר וגם "האוהבים" דבריה (וכן הוא מנהג כל האשכנזים כיום), ויש אומרים וגם "האוהבי" דבריה, וכל אחד יעשה כמנהגו מאחר שלכל אחד יש סימוכין בדברי הקדמונים (ילקוט יוסף יוסף שבת א' ד' עמ' תק"ה). [וזה הדרך הסלולה והנכונה בה ידרוך האדם, ולא כדברי מי שטוהר דברי האחרים בחרב ובחנית בחושבו לקנאות לאמת שהיא לפי דעתו, ובאמת שהכל אמת, ועיקר התפלה תלויה בכונת הלב, והאוהבי והאוהבים כונה אחת להם].

**קנז.** ובהיות שכיום ברוב ככל קהילות ישראל נוהגים בנוסחא זו של תכנת שבת, נזכיר רמזיה וביאורה, כתב הטור (שם) שנוהגין לומר תכנת שבת מיוסדת על אלפא ביתא של תשר"ק על שם הגאולה, שכתוב אשרקה להם ואקבצם, [ויש בה כ"א תיבות עד "אז מסיני", כנגד וביום השבת ועולת שבת שיש בה כ"א תיבות]. ובב"י (שם) כתב בשם שבלי הלקט (פ"ב) שכתב בשם רש"י (סידור רש"י ס' תקה) שהגאולה עתידה להיות בזכות שבת שנאמר (ישעיה נ"ד ד' וז) אשר ישמרו את שבתותי וגו' וכו' והביאותים אל הר קדשי, וכתוב (שם ל' טו) בשובה ונחת תושעון [נראה שדורש שובה מלשון שבת], וכל סדר האלף בית נשמעת על הגאולה: תשר"ק- על שם אשרקה להם ואקבצם כי פדיתים, צפע"ס- יטפו ההרים עסים (ויאל ד' ח') שלשון צף וטף אחד הוא, נמל"ך- והיה ה' למלך (זכריה י"ד ט), יטח"ז- יטו שכם לעבדו, והד"ג ב"א- יבוא לויתן ויאכלוהו צדיקים (כמבאר בב"ב עה).

**קנז.** עוד כתב לבאר בשבלי הלקט (שם): רצית קרבנותיה- שבכל הקרבנות כתוב ושעיר לכפר, ובקרבן של שבת לא כתוב שעיר, לומר שהם קרבנות רצון שאינם צריכין כפרה. ועוד שהקב"ה לא רצה קרבן אלא אם כן עבר עליו שבת. [והטור מפרש בשבלי שצריכין לחלל שבת בכדי להקריב, תקנו לומר רצית קרבנותיה, אע"פ שיש בה חילול שבת רצית בהן]. צוית פירושיה עם סידורי נסכיה- צוית קרבנות המפורשים בה עם מערכות של לחם הפנים, מענגיה לעולם כבוד ינחלו- על שם האגדה (פסיקתא דרב כהנא פיסקא י' ב) שבזכות השבת ישראל מתענגים לפני הקב"ה שנאמר (ישעיה נח ד') אז תענג על ה', טועמיה חיים זכו- המכבדים אותה במיני מאכל ומטעמים ומכאן סמך לטעום תבשילו מערב שבת. אז מסיני נצטוו עליה- קודם שבאו ישראל לסיני במצרים ובמרה, נצטוו ישראל על השבת. עכ"ד בקיצור. ואמנם לא ביאר את המילים וגם האוהבי דבריה גדולה בחרו, ובסודר אוצר התפלות (עמ' 736) ביאר שהאוהבים דברי תורה לעסוק בהם ביום השבת מאשר לדבר דברי חול אפילו דברים המותרים הם שבהרו בגדולה.

**קנה.** כתב הב"ח (ש"ר ויקהל י') שבתפלת המנחה אם התחיל פסוק ה' שפתי תפתח ועדיין לא התחיל בברכה ושמע קדיש או קדושה או ברכו יענה קדיש וקדושה וברכו ויחזור לומר פסוק ה' שפתי תפתח ויתפלל, ואף על פי שפסוק זה הוא בכלל תפילת העמידה, מכיון שאין בפסוק זה ברכה בשם ומלכות, ע"ש באריכות. ובשו"ת רב פעלים (ת"ד ס"ד ד') נשאל אם דין זה נוהג גם במוסף, וכתב וז"ל: פשוט הוא דין זה נוהג גם בתפילת מוסף כיון שהטעם הוא שוה כאן וכאן, שבשניהם אין חשש משום סמיכות גאולה לתפילה. עכ"ל. ואמנם בספר כף החיים (ספר, ס' ק"א אות ח') חולק על דברי הב"ח מבלי להזכיר שמו, וסובר שלא יענה לא במנחה ולא במוסף, שמכיון שהוא אמר ה' שפתי תפתח על דעת להתחיל תפלת העמידה, ורבותינו תיקנו שהיא חלק מהתפילה חשוב כבר כהתחיל תפילה ולא יענה. ונראה שלמעשה נכון לנהוג כדבריו, ששב ואל תעשה עדיף. [וגם הביאור הלכה (ס"ו ק"א ד"ה חזר ואמר) שנסתפק במי ששכח לומר פסוק ה' שפתי תפתח האם זה מעכב את התפלה או לא, וצידד שאינו מעכב, אפשר שיודה בנידון זה שהתחיל ה' שפתי יענה קדיש וקדושה, שהרי לכתחילה ודאי צריך לאומרו, וכל שהתחיל באמירתו על דעת להתפלל אסור לו להפסיק, וכ"כ בשו"ת דברי שלום (מזרחי, ח"א ס"ו ס"ד), ולכן מה שהסתמך בזה בספר הלכה ברורה על דברי המשנ"ב שהביאו וסייעו מדברי ראשונים רבים, אין בזה ראיה לנידון שלנו, ומה גם שמדברי הב"ח (שם) מוכח שהפסוק ה' שפתי וכו' הוא חלק מהתפלה שלא כדברי הביאור הלכה, כן נלע"ד, ועיין בילקוט יוסף הישן (ח"א עמ' ר"ח סוף הערה א') וצריך להבין כונתו, ואכמ"ל].

**קנו.** בתחילת ברכה אמצעית של תפלת מוסף ישנן שתי נוסחאות עיקריות, הנוסחא הראשונה נוסחא קצרה והיא: למשה צוית על הר סיני מצות שבת שמור וזכור ובו צויתנו ה' אלקינו להקריב לך קרבן מוסף כראוי. [והיא נוסחת הרמב"ם (בנוסח התפלה), וכן היה המנהג בספרד וכמו שכתב הטור (פ"ב רפ"ו), והאבודרהם (סדר תפלות של שבת), ועוד ראשונים]. והנוסחא השנייה נוסחא ארוכה והיא פותחת במילים "תכנת שבת רצית קרבנותיה" וכו', וממשיכה על סדר האלף בית מהסוף להתחלה, והוא נקרא סדר תשר"ק, ובסופו חמש אותיות מנצפ"ך, הם האותיות הסופיות. [והיא נוסחת רב סעדיה גאון (עמ' ק"ב) ורב עמרם גאון בסודרו (דף לה ע"ב), וכן מנהג אשכנז כמו שכתב הטור (שם), ועוד]. ורבנו האר"י בשער הכונות (דף עג ע"ד) כתב שצריך לומר כמנהג אשכנז סדר תכנת שבת, [ומה שכתב בפתח עיניים על סדר הרש"ש (סדר עמידת שבת) שבספר פע"ח כתב שכן הנוסח בווהר, במחכ"ת הרמה לא נמצא דבר כזה שם, והוא רק הסמיך על סוד מסודות הווהר, וגם בשער הכונות כתב כן, ומדוע נגזש מהפע"ח. וצ"ע]. ומחמת כן בדורות האחרונים שינו הספרדים את מנהגם לנהוג כדברי רבנו האר"י, בהיות שבעניני תפילה הספרדים קיבלו עליהם נוסחאות והנהגות רבנו האר"י. [אמנם הרבה מעדות הספרדים ובפרט עדות צפון אפריקה המשיכו במנהגם הותיק או כהשו"ע גם בעניני תפילות, וגם בענין זה נהגו במרוקו לומר "למשה צוית", ורק בארץ ישראל ומצרים ועירק קיבלו עליהם הנהגות רבנו האר"י לפני כמאתים שנה]. ונמצא שכיום רוב ככל העדות אומרות נוסח "תכנת שבת". [ואמנם יש מן התימנים שעדיין נוהגים לומר "למשה צוית"].

**קנז.** וגם בין הסוברים לומר נוסח "תכנת שבת" נפל מחלוקת האם לומר תכנת בכף, או תקנת בקוף, בסודר רב סעדיה (שם) גורס "תקנת", וכן הנוסח בסודר רב עמרם (שם) [רק שהוא שם בסוגרים, ובשינויי נוסחאות אות א' הביאו שיש גורסים תכנת], ואמנם הטור (שם) גורס "תכנת". וגם בדברי רבנו האר"י ישנה

